

LĘDŹWI (80) *sb pl t*

lędźwi (44), **lędźwie** (23), lędźwi *a.* lędźwie (13); lędźwi *Mymer*¹ (2), *FalZioł* (26), *Leop* (3); lędźwie *OpecŻyw*, *Murm* (3), *BartBydg* (3), *Oczko* (2), *SkarŻyw* (4), *Calep* (2); lędźwi : lędźwie *Mącz* (2:3), *SienLek* (11:5). [Za postaci wątpliwe uznano przypadki zależne z tekstów, w których nie ma zaświadczonej formy podstawowej, oraz z tekstów, w których występują obie pewne odmianki; przypadki zależne z tekstów, w których występuje jedna pewna odmianka, zostały pod nią podciągnięte].

-é (3), -e (1); -é *OpecŻyw* (też *SienLek*); -é : -e *Oczko* (1:1).

pl N lędźwie (12), lędźwi (8); -e (1), -(e) (11). ◇ *G* lędźwi (19). ◇ *D* lędźwiám (5). ◇ *A* lędźwie (8), lędźwi (17); -é (3), -(e) (5). ◇ *L* lędźwiách (11); -ách (7), -ach (2) *Mącz*, *SkarKaz*, -(a)ch (2).

Sł stp, *Cn* notuje, *Linde XVI i XVIII w.*

1. Część tułowia ludzkiego (niekiedy zwierzęcego) po obu stronach kręgosłupa między żebrami a miednicą, czasem z przylegającymi częściami ud; *lumbus Murm*, *Mymer*¹, *BartBydg*, *Mącz*, *Calep*, *Cn*; *femur Murm*, *Mymer*¹, *BartBydg*; *coxa BartBydg*, *Mącz*; *femen BartBydg*; *clunis*, *coxendix Mącz* (50) : łuknia iego krotka/ telko do lędźwi *March*¹ A2; A dla te⁸⁰ profili Piláta żydowie/ aby ijm dopuścił polamatz lędźwie ij iych nogi *OpecŻyw* 152; *Murm* 60, 62, 71; *Mymer*¹ 22, 22v; *BartBydg* 57 [2 r.], 84; *Lędzwiám*/ y vdam. *FalZioł* V [50]; *March*³ T7; *Leop Num* 6/20, *Iudic* 15/8; *Ischia*, latine *coxa sive coxendix*, Kość v lędźwi/ zá którą vbranie záchodzić ma. *Mącz* 175a; *Lumbago*, *debilitas lumborum*, Boleść lędźwi. *Festus. Mącz* 199b; *Delumbo*, *Chramię*/ chorym á mdłym czinię/ przetrącam lędźwie. *Mącz* 199c, 58a, 67a, 175a, 199b, 318c; day mu [koniowi] šíáná pokropiwfzy winem/ á nogi mu y lędźwie gorzałką omyy *SienLek* 189v; *BudBib Lev* 7/4; Widziałem w Allexándryiéy opuchłe/ y ná boki lewé choré/ ktorzy ziemię z Egiptu vzywáli/ lędźwie/ vdy/ rámióná/ zad/ boki/ y pierśi námázuiąc/ á znáczną pómoc odnořząc. *Oczko* 17v, 14; y vplotfzy łobie gruby łáncuch z páłmowego lińcia ściágnął mocno lędźwie łwoie/ ták iřz rány fie ná cíele poczyniły *SkarŻyw* 29, 201; *Calep* 617a [2 r.].

Zwrot: »bić się w lędźwi« (1): Wolay [!]/ á krzycz łynu człowieczy/ iřz y ten vczynion ieft w ludu moim/ [...] przeto biy fie w lędźwi/ iřz dořwiádczon ieft/ y tho gdy berło wywroći/ á nie będzie/ mowi pan Bog. *Leop Ez* 21/12.

Szereg: »bok abo lędźwi« (2): Day mi rękę á połoř iá ná boku ábo lędźwiách [!] moich *SkarKaz* 386b.

W przen (1) : wzdrygá fię ferce moie/ y táią lędźwie moie/ gdy wlpomnię/ iřz fię myřli nářze y słowá y vczynki/ ná on dzień łádnny/ odkryć máią. *SkarŻyw* 121.

a. Jako miejsce zewnętrznych zabiegów leczniczych dotyczących samych lędźwi lub znajdujących się w nich organów wewnętrznych (16) : Iteř gdi tak że na lędźwi/ na łono, y nad łone^m będzieř okładał/ tedy cieczenie nalienia męřczynfkiego zařtanawia y ciężkie wodi puřczanie *FalZioł* I 70d, I 70d, 78d; warzże bágnno y Wrzos w wodźie/ w ktorey włořywřzy/ á iáko nagoreřcey moře řtrzymáć ná krzyře mu z workiem przyłoř: álbo w onę kąpiel niechay chory lęře/ á ná onym worku niechay lędźwie párzy *SienLek* 104v; Weźmi łoku koprowego/ piotruřzkowego/ opichowego/ nádrobře wnie

chlebá białego/ á vmiełzawłzy rozmázuy ná plałtr/ przyłóże go ná lędźwi/ kámień to z moczem wypádzá *SienLek* 106v, 36, 106v, 111, 114, 117 [2 r.], 119 [3 r.], S2v.

Szereg: »biodry albo lędźwi« (1): Albo gorczyce náwierć/ á ná chore biodry álbo lędźwi przyłóž/ tedyć przyłczámi wyćiągnie. *SienLek* 119.

b. *Jako źródło siły rozrodczej mężczyzny (1) :*

Zwrot: »być w lędźwiach [czyich]« (1): W czym y potomkowie iego/ iáko mowi Apóstoł/ to iest Aaron/ y Lewytowie/ ktorzy ielzcze byli w lędźwiach tego Abraháma oycá łwego/ iáko więtfze^{mv} dzieśięcinę teź dáli *SkarŻyw* 284.

2. *Nerki (30) :* Teź biegunkę która bywa z ielit: vłtanawia [*ziele św. Jana*]/ przepuklinę leczy/ rany/ łzramy leczy/ wątrobę y lędźwi czyłci/ y bolełci ich oddála *FalZioł* I 69b; [*kamfora*] Siwiznę ná człowieka prędko w wodzi/ mozg wyłufá/ łen odeymuie/ kámień w lędźwiach y w mechierzu mnoży. *FalZioł* I 71c; [*szyszki sosny*] Naprzeciwko zapaleniu lędźwi [...] łá dobre *FalZioł* I 115c; Błedrzeńczowa wodkha kámień łámie w Lędźwiach y w mechierzu *FalZioł* II 4a, I 70d, 78c, 112d, 122b, 154b (22); *KwiatKsiąż* L4v; Ale iż w tych dwu miełtcách w lędźwiach y w męchyrzu/ kámień łwe łchowanie ma/ tákieź y piálek/ łłufzno tu rzecz o tym mieć *SienLek* 105, 104, 104v [3 r.], 105, 115v.

Synonimy: 1. *biodro, krzyż, pułrzytek, trzosło, udo;* 2. *nyrka.*

Cf [**LĘDŹWA**], **LĘDŹWICA**, [**LĘDŹWINA**], **OLEDŹWIE**

HG, KN